

Az iparági kapcsolatok átalakulása országosból ágazati: az ágazati munkaügyi kapcsolatok alakulása az EU-ban

Összefoglaló

Bevezetés

E tanulmány célja, hogy a 27 uniós tagállamban kilenc ágazat munkaügyi kapcsolataira összpontosítva rávilágítson az ágazati munkaügyi kapcsolatok összehasonlíthatóságára, valamint hogy bebizonyítsa: ezek a kapcsolatok az országhatárokon átnyúlva is egyre inkább hasonló jellegűek. Rávilágít azokra a tényezőkre, amelyek megmagyarázhatják, hogy a nemzetközi konvergencia a különböző ágazatokban miért ölt eltérő mértéket, és következtetésképpen rámutat annak lehetőségére, hogy minden ágazatban uniós szintű koordinációt alakítsanak ki.

A tanulmány az adott ágazat helyzetét a most kibontakozó többszintű európai kormányzás összefüggésében szemléli. Azt vizsgálja, hogyan hathatnak egymásra az ágazati szinten kialakult munkaügyi kapcsolatok és az uniós szintű ágazati irányítás. Közelebbről: a tanulmány kapcsolatot lát az európai ágazati szociális párbeszéd alakulása és az uniós tagállamok ágazati munkaügyi kapcsolatainak struktúrája között.

Az ágazatot – az ágazati szociális párbeszédrel foglalkozó bizottságok felállításával – az európai szociális párbeszéd különleges szintjeként és az európai szociális modell alapvető elemeként támogatják; ezek a bizottságok 1998 óta több mint 500 közös szövegtervezetet készítettek el.

A tanulmány érvelése szerint mivel az ágazat megkülönböztetett szintként van jelen az európai, nemzeti és vállalati szintek között, annak felépítése és határokon átnyúló hasonlóságai hatással vannak az európai ágazati szociális párbeszéd kialakításának és végrehajtásának lehetőségeire. Ez a megállapítás a kilenc országban megkötött megállapodások és szövegek első áttekintésének nyomán született meg, jóllehet a specifikus okok és következmények mélyrehatóbb, lehetőség szerint több ágazat bevonásával készülő vizsgálatot igénylenek majd.

A tanulmány három egymással kölcsönösen összefüggő lépésen alapul.

- Az ágazati munkaügyi kapcsolatok rendszereinek változatosságát országonként, a nemzeti munkaügyi kapcsolatok rendszereinek változatosságát pedig ágazatonként tanulmányozza, és ezáltal vizsgálja meg, hogy a gazdasági értelemben nemzetközi szintre emelt ágazatok munkaügyi kapcsolati rendszerei könnyebben összehasonlíthatók-e.

- Klaszteranalízis segítségével bemutatja és elemzi az ágazati szintű munkaügyi kapcsolatrendszereket, valamint kidolgozza a munkaügyi kapcsolati rendszerek újfajta besorolását.
- Kvalitatív kutatást végez az ágazati munkaügyi kapcsolatrendszerek hasonlósága és az ágazati szociális párbeszéd kimenetele közötti kapcsolatot illetően.

Szakpolitikai háttér

Az ágazat az uniós tagállamok mintegy felében továbbra is a kollektív tárgyalás és a szociálispartner-szervezetek tevékenységének legfőbb színtere. A nemzeti munkaügyi kapcsolatok decentralizálására irányulóan egyre fokozódó nyomás tapasztalható, ám továbbra sem egyértelmű, hogy ez részben ellensúlyozható lesz-e a határokon átnyúló koordináció kialakításával. Erre a decentralizálásra a multinacionális vállalatokon, a kollektív tárgyalási fordulókön, és uniós szinten kerülhet sor. Az EU 1998 óta dolgozik az ágazati szociális párbeszéd keretének kialakításán, melynek során a tagállamokban összesen 145 millió munkavállalót lefedő, 40 európai szociális párbeszédrel foglalkozó bizottságot hozott létre. Az ágazat mellett, hogy a legtöbb tagállamban továbbra is a nemzeti szociális párbeszéd egyik legfontosabb szintje, mindinkább az európai szintű irányítás kulcsfontosságú szintjévé lép elő. Ezért a szociális párbeszéd ágazati dinamikájának megértése egyre fontosabb kérdéssé válik a nemzeti fejlemények összehasonlításához és az európai irányítás tendenciáinak megértéséhez.

Fő megállapítások

A munkaügyi kapcsolatok különbözőségei és hasonlóságai

Néhány ország esetében minden gazdasági ágazatban hasonló munkaügyi kapcsolati rendszerek láthatók, miközben más országokban ágazatonként meglehetősen eltérőek a munkaügyi kapcsolati rendszerek. Ugyanakkor egyes ágazatok országtól függetlenül hasonló munkaügyi kapcsolati rendszerekkel rendelkeznek. Az ágazatok különbözősége láthatóan nincs összefüggésben a nemzeti munkaügyi kapcsolatok különböző

hagyományos „típusaival”, leszámítva a skandináv országokat, melyeknél mindegyik esetben az eltérés alacsony foka látható. Az ágazatok között hasonló munkaügyi kapcsolati rendszerekkel bíró országok közé olyan, egymástól eltérő országok sorolhatók, mint Finnország, Málta és Franciaország. Ugyanakkor Lengyelország, Ciprus és Portugália esetében figyelhetők meg az egymástól leginkább eltérő munkaügyi kapcsolati rendszerek az ágazatok között. Mind a 27 uniós ország esetében a távkielégítő ágazata mutatja a legtöbb hasonlóságot és a fodrászat és szépségápolás ágazata áll az utolsó helyen. A munkaügyi kapcsolatok jobban eltérnek ágazatonként mint országonként. Ez alapján elmondható, hogy az azonos országokon belüli, eltérő ágazatok között nagyobb eltérések tapasztalhatók, mint a különböző országokban létező, azonos ágazatok között.

Az ágazati munkaügyi kapcsolatok hasonlóságának toló és húzó tényezői

Az országok közötti munkaügyi kapcsolatok hasonlóságát meghatározó tényezők elemzéséből kiderült, hogy bizonyos társadalmi-gazdasági tényezők összefüggésben állnak a munkaügyi kapcsolati rendszerek országok közötti hasonlóságaival. Ezek közé értendő az ágazatok nemzetközivé válása (így például a nemzetközi versenynek kitett, a termelés helyét könnyen változtató ágazatok esetében). Az uniós rendeletek is „húzó tényező” jelenthetnek a munkaügyi kapcsolatok országok közötti egymáshoz való közeledéséhez, valamint elősegíthetik az olyan „toló” tényezőket, mint például az ágazatok nemzetközivé válását, előmozdítva ezáltal a munkaügyi kapcsolatok struktúráinak egymáshoz való közeledését.

Ágazatok közötti munkaügyi kapcsolati rendszerek

Mivel a munkaügyi kapcsolati rendszerek országonként és ágazatonként is eltérnek egymástól a 27 tagállamban, a tanulmány a nemzeti szintű munkaügyi kapcsolati modellek meglévő besorolása alapján létrehozta a munkaügyi kapcsolattípusok egy rendszerét. Ezek a típusok ágazati szinten megfigyelt különböző munkaügyi kapcsolati dimenziókat vesznek figyelembe. Az ágazati csoportosításból látható, hogy az országokat az ágazati munkaügyi kapcsolatok típusai alapján sorolták csoportokba, ezek pedig eltérnek azoktól a csoportoktól, melyekbe a munkaügyi kapcsolatok hagyományos nemzeti rendszerei alapján tartoznak.

Az ágazati eltérés a hasonló munkaügyi kapcsolattípusok meghatározásához történő figyelembevételével látható, hogy a munkaügyi kapcsolattípusok eloszlása nem az „ideális” földrajzi irányvonalakat követi, mint ahogy az a skandináv, illetve dél- vagy kelet-európai modelleket megkülönböztető nemzeti besorolásoknál történik. Ismét kiemelendő, hogy a munkaügyi kapcsolattípusok térbeli eloszlása tekintetében a vizsgálat különbségeket tárt fel a nemzetközi versenynek kitett ágazatok egy vagy két nagy csoportja és az attól mentes ágazatok között (a 27

tagállamban a munkaügyi kapcsolatok hasonló jellegzetességei láthatók). Ez arra enged következtetni, hogy a nemzetközivé válás bizonyos fokú konvergenciát eredményez, nem szükségszerűen egyetlen munkaügyi kapcsolattípus irányába. Ezzel szemben a védett ágazatok esetében szembetűnőbbek a földrajzi modellek hagyományos nemzeti besorolásokkal mutatott hasonlóságai, ami arra utal, hogy az ágazati munkaügyi kapcsolati rendszerek jobban megfelelnek a domináns nemzeti modelleknek.

Az ágazati munkaügyi kapcsolati rendszerek és az európai szintű szociális párbeszéd

Ez a jelentés rávilágít a munkaügyi kapcsolatok néhány ágazati jellegzetességére, melyeknél látható, hogy többszintű rendszerben hatnak az ágazati szociális párbeszéd irányítási képességére. Az elemzés alapján a különböző országokban hasonló munkaügyi kapcsolatokkal bíró ágazatoknál nagyobb eredmény várható a szociális párbeszéd tekintetében. Az adatokból továbbá az következtethető, hogy a munkaügyi kapcsolatok bizonyos jellegzetességei ágazati szinten megkönnyíthetik az európai ágazati szintű szociális párbeszédet. Általában a szereplők kisebb mértékű széttagoltsága, a fokozott felépítésbeli kötöttség és a kollektív tárgyalások fokozott létezése jellemzi azokat az ágazatokat, melyeknél a szociális párbeszéd, legalábbis formailag a legeredményesebbnek bizonyul, jóllehet, ennek az összefüggésnek a vizsgálatához további kutatásra lesz szükség.

Szakpolitikai iránymutatások

- Tekintve, hogy munkaügyi kapcsolatok sajátosságai szempontjából jobban eltérnek az ágazatok, mint az országok, az ágazat meglehetősen ígéretes szintnek tűnik a munkaügyi kapcsolatok európai konvergenciájának, valamint az európai szociális párbeszéd lehetőségének tanulmányozásához.
- A nemzetközi jelleg fokozódását ösztönző uniós rendeleteknek láthatóan tovagyűrűző hatásuk van az ágazati munkaügyi kapcsolatok mintáira nézve.
- Az uniós államokban az európai ágazati szociális párbeszéd nagyobb valószínűséggel fog előrehaladni és fokozódni a hasonló munkaügyi kapcsolatokkal bíró ágazatokban.
- Néhány ágazat esetében a munkaügyi kapcsolatok határokon átnyúló ágazati mintái, míg más esetekben nemzeti minták láthatók. Ellenben még a (legtöbb új tagállamhoz hasonlóan) decentralizált vagy kevésbé irányított munkaügyi kapcsolatokkal bíró országok esetében is ágazati sokféleség látható, és néhány ágazat esetében magas fokú szervezethez bontakozik ki.

További információ

TA „From national to sectoral industrial relations: Developments in sectoral industrial relations in the EU” (A nemzetitől az ágazati munkaügyi kapcsolatokig: az ágazati munkaügyi kapcsolatok alakulása az EU-ban) című jelentés elérhető a <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1110.htm> weboldalon érhető el.

Kutatásvezető: Stavroula Demetriades
stavroula.demetriades@eurofound.europa.eu